

Evaluation of Breastfeeding Self-Efficacy And Breastfeeding Success in High Risk Age Group Women

Ebru GÖZÜYEŞİL¹, Edanur TAR^{2a}, Esra ÜNAL^{2b}

¹Department of Midwifery, Faculty of Health Sciences, Çukurova University, Adana, TURKEY

²Nursing Department, Faculty of Health Sciences, Osmaniye Korkut Ata University, Osmaniye, TURKEY

ORCIDS: ¹ 0000-0002-9193-2182; ^{2a} 0000-0001-8821-8554; ^{2b} 0000-0002-2255-0447

ABSTRACT

This study was performed to evaluate of breastfeeding self-efficacy and breastfeeding success in women at high risk in terms of age factor. This descriptive research was performed with the risky age group of women hospitalized in the Osmaniye State Hospital, Maternity Service between 01 September and 1 March 2020. The sample size of the study was calculated with G*Power and the minimum sample size was determined as 53 women for each group. Accordingly, this study was performed with a total of 170 women, including 53 advanced maternal age, 54 adolescent age and 63 non-risky age group. The data were collected using personal information form, Breastfeeding Self-efficacy Scale and Latch Breastfeeding Scale. Analysis of the data was performed using, One-Way Anova test, Kruskal Wallis test, Chi-Square test, Fisher Exact test and Pearson correlation analysis. It was determined that the total age average of the women was 27.41±7.87, the total score average of the Breastfeeding Self-Efficacy Scale was 57.30±8.52 and the total score average of the Latch Breastfeeding Scale was 8.08±1.86. A statistically significant difference was found between the groups in terms of Breastfeeding Self-Efficacy Scale and Latch Breastfeeding Scale ($p < 0.001$). The mean scores of both scales were lower in women who were adolescent age of group than in other groups ($p < 0.001$). In this research, it was identified that the total breastfeeding self-efficacy of women was sufficient and they had success a high level of breastfeeding. In addition, breastfeeding self-efficacy and breastfeeding success were lower in adolescent age group women than other groups.

Key words: Adolescent age, Advanced maternal age, Breastfeeding, Self-efficacy.

Yüksek Riskli Yaş Grubu Kadınlarda Emzirme Öz-Yeterliliği ile Emzirme Başarısının Değerlendirilmesi

ÖZET

Bu araştırma yaş faktörü bakımından yüksek riskli dönemdeki kadınlarda emzirme öz-yeterliliği ile emzirme başarısının değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Tanımlayıcı türde yapılan bu araştırma 01 Eylül 2019-01 Mart 2020 tarihlerinde Osmaniye Devlet Hastanesi Kadın Doğum Servisi'nde yatan riskli yaş grubu kadınlar ile yürütülmüştür. Araştırmanın örneklem büyüklüğü G*Power ile hesaplanmış ve minimum örneklem büyüklüğü her grup için 53 kadın olarak belirlenmiştir. Buna göre bu araştırma, 53 ileri maternal yaş, 54 adölesan yaş ve 63 riskli olmayan yaş grubu olmak üzere toplam 170 kadın ile yürütülmüştür. Araştırma verileri kişisel bilgi formu, Emzirme Öz-yeterlilik Ölçeği ve Latch Emzirme Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde One-Way Anova testi, Kruskal Wallis testi, Ki-Kare testi, Fisher Exact test ve Pearson korelasyon analizleri kullanılmıştır. Kadınların toplam yaş ortalaması 27.41±7.87, Emzirme Öz-yeterlilik Ölçeği toplam puan ortalaması 57.30±8.52 ve Latch Emzirme Ölçeği puan toplam ortalaması 8.08±1.86 olarak saptanmıştır. Emzirme Öz-yeterlilik Ölçeği ile Latch Emzirme Ölçeği puan ortalamaları bakımından gruplar arasında istatistiksel anlamlı fark belirlenmiştir ($p < 0.001$). Her iki ölçek puan ortalamaları diğer gruplara göre adölesan yaş grubu kadınlarda daha düşük saptanmıştır ($p < 0.001$). Bu çalışmada kadınların toplam emzirme öz-yeterliliklerinin yeterli düzeyde olduğu ve yüksek düzeyde emzirme başarısına sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca adölesan yaş grubu kadınlarda diğer gruplara göre emzirme öz-yeterliliğinin ve emzirme başarısının daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Adölesan yaş, Emzirme, İleri maternal yaş, Öz-yeterlilik.

GİRİŞ

Emzirme, bebeğin sağlıklı gelişimi, anne-bebek bağının kurulması ve anne sağlığı üzerinde olumlu etkileri nedeniyle oldukça önemlidir. Bireysel faydalarının yanı sıra maliyetsiz oluşu ve pek çok çocukluk çağı hastalıklarını önlemesi nedeniyle ulusal düzeyde de faydalar sağlamaktadır (Irmak 2016; Uzun ve ark. 2018; Sönmez ve Özkan 2019).

Dünya Sağlık Örgütü emzirmenin, doğumdan sonra ilk bir saat içinde başlamasını, ilk 6 ay sadece anne sütü ile beslenmesini ve iki yıla kadar da tamamlayıcı gıdalarla birlikte emzirmenin sürdürülmesini önermektedir (WHO 2003). Türkiye Nüfus Sağlık Araştırması (TNSA) verilerine bakıldığında ilk altı ay sadece anne sütü ile beslenme oranı 2013 yılında % 10'a yakın iken, 2018 verilerinde bu oran % 41'e yükselmekle beraber halen istenilen düzeyde değildir (TNSA 2018).

Emzirme başarısı annenin yaşı, emzirmeye karşı isteği, eş desteği, çalışma durumu gibi birçok faktörden etkilenmektedir (Irmak 2016; Sönmez ve Özkan 2019). Emzirme süresi ve başarısı üzerinde etkili faktörlerden birisi de emzirme öz-yeterlilik algısıdır. Emzirme öz-yeterlilik algısı annenin başarılı emzirmeyi gerçekleştirebilmede gösterdiği gayreti, emzirmeye duygusal düzeyde hazır olma durumunu ve emzirme hakkındaki düşüncelerini içerir. Aynı zamanda, annenin emzirme dönemindeki zorluklarla baş etme gücünü gösterir. Emzirme öz-yeterlilik algısının oluşmasıyla birlikte emzirme süreci daha sağlıklı sürdürülmektedir (İnce ve ark. 2017).

Anne yaşı emzirme sürecini etkileyen önemli bir parametredir (Sönmez ve Özkan 2019). Anne yaşı ve emzirme süreci üzerine yapılan çeşitli çalışmalarda anne yaşının ileri olmasının emzirme başarısını artırdığı, erken yaşta gebeliğin emzirmeyi olumsuz etkilediği ve primipar annelerin multiparlara oranla emzirme süreçlerinin daha olumsuz geçtiği ifade edilmiştir (Wambach ve Cohen 2009; Yanikkerem ve Göker 2014).

Konuyla ilgili literatür değerlendirildiğinde postpartum dönemdeki kadınların emzirme öz-yeterliliği ile emzirme başarısının araştırıldığı çalışmalar bulunmaktadır (Meedya ve ark 2010; Yenal ve ark. 2013 ; Kılıcı ve Çoban 2016; İnce ve ark. 2017; Gerçek ve ark. 2017). Yaş faktörü bakımından ise riskli grupta yer alan kadınlarda emzirme öz-yeterliliği ile emzirme

başarısının çalışıldığı araştırmaların yalnızca adölesan yaş grubundaki kadınlarla yürütüldüğü ve kısıtlı sayıda olduğu görülmektedir (Bailey ve ark. 2008; Özsoy 2014). Ancak riskli yaş gruplarının tümünün dikkate alınarak emzirme öz-yeterliliği ile emzirme başarısının karşılaştırıldığı herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu noktadan hareketle çalışmamızın, literatüre, hemşirelik/ ebelik mesleğine ve diğer sağlık çalışanlarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada yaş faktörü bakımından yüksek riskli dönemde bulunan kadınlarda emzirme öz-yeterliliği ile emzirme başarısının değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Bu araştırma yaş faktörü bakımından yüksek riskli dönemdeki kadınlarda emzirme öz-yeterliliği ile emzirme başarısının değerlendirilmesi amacıyla tanımlayıcı özellikte gerçekleştirilmiştir. Araştırma, Sağlık Bakanlığı Osmaniye İl Sağlık Müdürlüğü'ne bağlı Osmaniye Devlet Hastanesi'nde Kadın Doğum Servisi'nde yatan postpartum dönem kadınlar ile 01 Eylül 2019 - 01 Mart 2020 tarihleri arasında yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini, ilgili hastanenin Kadın Doğum Servisi'nde veri toplama tarihleri arasında doğum yapan tüm kadınlar oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır.

Araştırma için Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan Etik Kurul Kararı (26.07.2019 tarih ve 2019/10/1 sayılı) ve Osmaniye İl Sağlık Müdürlüğü'nden kurum izni alınmıştır. Ayrıca elde edilen araştırma verilerinin, katılımcıların isimlerini kullanmadan bilimsel amaçlı olarak kullanılacağı ve yayınlanacağı kadınlara açıklanarak, Helsinki Bildirgesi'ne uygun olarak sözlü ve yazılı onamlar alınmıştır.

Araştırmanın örneklem büyüklüğü G*Power V3.1.9.4 ile hesaplanmıştır. İleri maternal yaş, adölesan yaş ve riskli olmayan yaş grupları için priori power analizi, ANOVA (tek yönlü) yaklaşımıyla gerçekleştirilmiştir. Buna göre Cohen'in orta etki büyüklüğünde (d=0.25), 0.80 güçte, $\alpha=0.05$ hata olasılığında üç grup için ulaşılması gereken minimum örneklem büyüklüğü 159 (her grupta 53 birey olmak üzere) birey olarak hesaplanmıştır (Cohen 1988). Buna göre bu araştırma,

53 ileri maternal yaş, 54 adölesan yaş ve 63 riskli olmayan yaş grubu olmak üzere toplam 170 kadın ile yürütülmüştür. Araştırmaya katılmayı kabul eden, ileri maternal ve adölesan yaşta, doğum sonu dönemde sağlıklı bebeği olan ve yeterli iletişim kurabilen kadınlar araştırmaya alınmıştır. Yaş faktörü dışında yüksek riskli gebelik yaşamış olan ve emmesine engel teşkil edecek sağlık sorunuyla doğan bebeğe sahip kadınlar araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Araştırmanın verileri Kişisel Bilgi Formu, Emzirme Öz-yeterlilik Ölçeği (EÖÖ) ve Latch Emzirme Ölçeği (LEÖ) ile toplanmıştır. Kişisel bilgi formu, araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Postpartum dönemdeki kadınların sosyo-demografik ve obstetrik özelliklerini değerlendirmek üzere 13 soru içermektedir.

Emzirme Öz-yeterlilik Ölçeği (EÖÖ), Dennis ve Faux (1999) tarafından 33 maddeli bir ölçek olarak geliştirmiştir. Ölçeğin geliştirilme amacı annelerin emzirmeye yönelik yeterlilik durumlarını değerlendirmektir. Ölçek doğum sonrası uygulanmaktadır. Ölçekte iç tutarlılık analizi sonucu bazı maddeler çıkarılıp ölçeğin kısa şekli oluşturulmuştur. Ölçeğin kısa şeklinin Cronbach alfa katsayısı 0.94'tür (Dennis ve Faux 1999). Aluş Tokat tarafından (2010) Türkçeye uyarlaması yapılan ve 14 sorudan oluşan ölçek; 5'li likert tipindedir ve 1 = hiç emin değilim, 5 = her zaman eminim şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 14, en yüksek puan ise 70'tir. Alınan puanın yüksek olması annenin öz-yeterlilik algısının da yüksek olduğunu göstermektedir (Aluş-Tokat ve Okumuş 2013). Ölçeğin Türkçe uyarlamasında Cronbach alfa değeri 0.86, bu araştırmada ise 0.90 bulunmuştur.

Latch Emzirme Ölçeği (LEÖ), Jensen ve Wallace (1993) tarafından objektif olarak emzirmeyi tanılamak, emzirme sorunlarını saptamak, emzirme eğitimi planlamak ve sağlık profesyonelleri için aynı dili oluşturmak amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.93 bulunmuştur (Jensen ve ark 1994). Türkçe'ye uyarlaması Yenal ve Okumuş (2003) tarafından yapılan ölçek beş değerlendirme basamağından oluşmaktadır. LATCH'in açılımı bu basamakların İngilizce ifadelerinin karşılığıdır. Bu değerlendirme basamakları, "L= Memeyi tutma (Latch on breast)", "A= Bebeğin yutma hareketinin görülmesi (Audible

swallowing)", "T= Meme ucunun tipi (Type of nipple)", "C= Annenin meme ve meme ucuna ilişkin rahatlığı (Comfort breast/nipple)", "H= Bebeği tutuş pozisyonu (Hold)" şeklinde ifade edilmektedir. Ölçekteki maddeler 0-1-2 şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 10, en düşük puan ise 0'dır. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.95 bulunmuştur (Yenal ve Okumuş 2003). Bu araştırmada ise LEÖ Cronbach's Alpha katsayısı 0.71 olarak hesaplanmıştır.

Araştırma verileri SPSS 24.00 (Statistical Package of Social Science) paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Sürekli değişkenlerin normallik kontrolü Shapiro Wilk testi ile yapılmıştır. Veriler değerlendirilirken ortalama, standart sapma, frekans ve medyan hesaplamalarına ek olarak sosyo-demografik özellikler ile obstetrik özelliklere ilişkin verilerin sayı ve yüzde dağılımlarının karşılaştırılmasında Ki-Kare testi ve 5'ten küçük beklenen değer bulunması durumunda Fisher Exact testi uygulanmıştır. Gruplar arası ortalamaların karşılaştırılmasında parametrik dağılımlarda One-Way Anova testi, nonparametrik dağılımlarda Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. Normal dağılım gösteren EÖÖ ile LEÖ puan ortalamalarının gruplar arası karşılaştırılmasında One-Way Anova test kullanılmıştır. Gruplar arasında EÖÖ ile LEÖ puanları arasındaki doğrusal ilişkinin incelenmesinde Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmış, bu ilişkilerin farklarını gözlemlemek için ise iki korelasyon katsayısı karşılaştırılmıştır. İstatistik anlamlılık seviyesi 0,05 olarak alınmıştır.

BULGULAR

Yaş faktörü bakımından yüksek riskli dönemde bulunan kadınlarda emzirme öz-yeterliliği ile emzirme başarısının değerlendirildiği bu araştırma, %31.2'si (n= 53) ileri maternal yaş, %31.8'i (n=54) adölesan yaş ve %37.1'i (63) riskli olmayan yaş grubu olmak üzere toplam 170 kadın ile yürütülmüştür. Kadınların sosyo-demografik ve obstetrik özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 1'de yer almaktadır. Buna göre; her üç gruptaki kadınların yaş, gebelik sayısı ve çocuk sayısı ortalamaları arasında anlamlı farklılık saptanmıştır (p<0.05). Kadınların eğitim durumu oranları gruplar arasında farklılık gösterirken (p<0.05), gelir durumu algısı, çalışma durumu, sosyal güvence durumu, aile tipi, çocukluğun geçirildiği yer, son gebeliğin planlı olma durumu, bebeğin cinsiyeti, doğum sonu ilk

Tablo 1. Kadınların gruplara göre sosyo-demografik ve obstetrik özellikleri

	İleri anne yaş	Adölesan yaş	Riskli olmayan yaş	Toplam	
	Ort±SS (Min-Max)	Ort±SS (Min-Max)	Ort±SS (Min-Max)	Ort±SS (Min-Max)	p _a
Yaş	37.37±2.83 (35-45)	18.33±1.00 (14-19)	26.62±2.90 (22-32)	27.33±7.97 (14-45)	<0.001
	Medyan (Min-Max)	Medyan (Min-Max)	Medyan (Min-Max)	Medyan (Min-Max)	p _b
Gebelik sayısı	4 (1-13)	1 (1-4)	3 (1-8)	3 (1-13)	<0.001
Çocuksayısı	3 (0-9)	1 (1-3)	3 (1-7)	2 (0-9)	<0.001
					p _c
Eğitim durumu	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	
Okuma yazma bilmeyen	13 (24.5)	5 (9.3)	14 (22.6)	32 (18.8)	<0.001
İlkokul/ortaokul	28 (52.8)	32 (59.3)	29 (46.8)	90 (52.9)	
Lise	4 (7.5)	17 (31.5)	10 (16.1)	31 (18.2)	
Üniversite	8 (15.1)	0 (0.0)	9 (14.5)	17 (10.0)	
Gelir durumu algısı					
Kötü	6 (11.3)	6 (11.1)	7 (11.3)	19 (11.2)	0.328
Orta	38 (71.7)	33 (61.1)	47 (75.8)	119 (70.0)	
İyi	9 (17.0)	15 (27.8)	8 (12.9)	32 (18.8)	
Çalışma durumu					
Evet	46(86.8)	2 (3.7)	4 (6.5)	13 (7.6)	0.181*
Hayır	7(13.2)	52(96.3)	58 (93.5)	157 (92.4)	
Sosyal güvence					
Var	37 (69.8)	32 (59.3)	34 (54.8)	104 (61.2)	0.275
Yok	16 (30.2)	22 (40.7)	28 (45.2)	66 (38.8)	
Aile tipi					
Çekirdek aile	39(73.6)	30 (55.6)	45 (72.7)	114 (67.1)	0.091
Geniş aile	14 (26.4)	24 (44.4)	17 (27.4)	56 (32.9)	
Çocukluğunu geçirdiği yer					
İl	33 (62.3)	30 (55.6)	32 (51.6)	96 (56.5)	0.305
İlçe	8 (15.1)	8 (14.8)	5 (8.1)	21 (12.4)	
Köy	12 (22.6)	16 (29.6)	25 (40.3)	53 (31.2)	
Son gebeliğin planlı olma durumu					
Evet	36 (67.9)	43 (79.6)	48 (77.4)	128 (75.3)	0.316
Hayır	17 (32.1)	11 (20.4)	14 (22.6)	42 (24.7)	
Bebeğin cinsiyeti					
Kız	31 (58.5)	29 (53.7)	29 (46.8)	89 (52.4)	0.397
Erkek	22 (41.5)	25 (46.3)	33 (53.2)	81 (47.6)	
Doğum sonu ilk emzirme					
Doğumdan hemen sonra	25 (47.2)	16 (29.6)	14 (22.6)	56 (32.9)	0.148*
Doğum sonu ilk bir saat	21 (39.6)	27 (50.0)	34 (54.8)	82 (48.2)	
Doğum sonu 2-24 h saat	2 (3.8)	7 (13.0)	8 (12.4)	17 (10.0)	
Doğum sonu 24 h sonrası	5 (9.4)	4 (7.4)	6 (9.7)	15 (8.8)	
Anne sütü ile beslemeyi isteme süresi					
İlk altı ay	5 (9.4)	12 (22.2)	13 (21.0)	31 (18.2)	0.240
6-12 ay	15 (28.3)	17 (31.5)	14 (22.6)	46 (27.1)	
12-24 ay	33 (62.3)	25 (46.3)	35 (56.5)	93 (54.7)	

p_a:One-Way Anova, p_b:Kruskal Wallis test, p_c:Ki-Kare test *Fisher Exact test

emzirme dönemi ve anne sütü ile bebeği beslemeyi düşünülen süre oranlarının gruplar arasında farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0.05$). Bu durum örneklem seçiminde tüm gruplarda benzer özelliklere sahip kadınların seçilmesinden kaynaklanmış olabilir.

Tablo 2'de kadınların EÖÖ ile LEÖ puan ortalamalarının dağılımı yer almaktadır. Buna göre; EÖÖ ile LEÖ puan ortalamaları bakımından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p<0.001$).EÖÖ ile LEÖ puan ortalamaları diğer gruplara göre adölesan yaş grubu kadınlarda daha düşük bulunmuştur ($p<0.001$).

Tablo 2. Kadınların Postpartum Emzirme Öz-yeterlilik Ölçeği ile Latch Emzirme Tanılama Ölçeği ortalamalarının dağılımı

	İleri yaş		Adölesan yaş		Normal yaş		Toplam		p;F
	Ort±SS	Min-Max	Ort±SS	Min-Max	Ort±SS	Min-Max	Ort±SS	Min-Max	
EÖÖ	60.01±7.03	46-70	53.18±8.75	36-70	58.67±8.27	32-70	57.30±8.52	32-70	<0.001;10.801
LEÖ	8.98±1.39	4-10	6.42±1.49	3-9	8.72±1.54	4-10	8.08±1.86	3-10	<0.001;49;613

F;One-Way ANOVA test

Tablo 3'te yaş gruplarına göre kadınların EÖÖ ile LEÖ korelasyonları yer almaktadır. İleri maternal yaş grubu ($r=0.371$; $p=0.006$), adölesan yaş grubu ($r=0.343$; $p=0.011$) ve riskli olmayan yaş grubunda ($r=0.379$; $p=0.002$) EÖÖ ile LEÖ puan ortalamaları arasında pozitif yönlü, zayıf derecede, doğrusal bir ilişki var iken, kadınların toplam ölçek ortalamaları arasında pozitif yönlü, orta düzeyde doğrusal bir ilişki vardır ($r=0.417$; $p<0.001$). Adölesan yaş ile ileri yaş, adölesan yaş ile normal yaş ve ileri yaş ile normal yaş arasında EÖÖ ile LEÖ korelasyon katsayıları bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 3. Kadınların Emzirme Öz-yeterlilik Ölçeği ile Latch Emzirme Tanılama Ölçeği ilişkileri

	EÖÖ	İleriyaş	Normal yaş
Adölesan yaş	0.343	Z:-0.160	Z:-0.220
LEÖ	0.011	p:0.873	p _a :0.826
p			
İleri yaş			
LEÖ	r 0.371		Z:-0.220
p	0.006		p _a :0.826
Normal yaş			
LEÖ	r 0.379		
p	0.002		
Toplam			
LEÖ	r 0.471		
p	0.000		

P:Pearson Korelasyon analizi, p_a:iki korelasyon katsayısının karşılaştırması

TARTIŞMA

Bu çalışmada kadınların EÖÖ toplam puanı 57.30±8.52'dir. Testten alınabilecek toplam puanlar en az 14, en yüksek ise 70'dir. Bu verilerden yola çıkarak çalışmamıza katılan kadınların emzirme öz-yeterliliklerinin yeterli düzeyde olduğunu söyleyebiliriz. Ülkemizde postpartum dönemde yapılan son çalışmalar incelendiğinde EÖÖ toplam puanlarının Güner ve Koruk (2019)'un çalışmasında 51.6±5.8, İnce ve ark. (2017)'nin bir çalışmasında 57,16±6,92 ve Kılıcı ve Çoban (2016)'ın çalışmasında ise 59.10±7.21 olduğu tespit edilmiştir (İnce ve ark. 2017; Kılıcı ve Çoban 2016; Güner ve Koruk 2019). İranlı kadınlarda postpartum dönemde yapılan bir çalışmada emzirme öz-yeterlilik toplam puanının 50.80±8.91 olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Amini ve ark. 2017). Japon kadınlarda doğum sonu dönemde yapılan bir çalışmada emzirme öz-yeterlilik toplam puanının 42.39±10.57 olduğunu saptamış ayrıca, emzirme öz-yeterlilik puanı 50'nin altında olan anneler, emzirme açısından yetersiz bulunmuş ve annelere emzirmeyi destekleyen müdahaleler önerilmiştir (Nanishi ve ark.2015).

Çalışmamızda kadınların emzirme öz-yeterlilik düzeylerinin gruplar arasında farklılık gösterdiği ve farklılığın adölesan yaş grubu kadınlardan kaynaklandığı, diğer gruplara göre emzirme öz-yeterliliği puan ortalamasının adölesan grupta daha düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca ölçekten alınabilecek toplam puan dikkate alındığında bu çalışmadaki adölesan yaş grubunun emzirme öz-yeterlilik düzeylerinin orta düzeyin altında olduğu

sonucuna ulaşılmıştır.

Postpartum dönemdeki kadınların emzirme ile ilişkili hissettiği yeterlilik olarak tanımlanan emzirme öz-yeterlilik algısı annenin emzirmek için sarf ettiği çabayı, emzirip emziremeyeceğini, emzirme ile ilgili duygularını, düşüncelerini ve bu süreçte karşılaştığı problemlerle baş etme gücünü göstermektedir (İnce ve ark. 2017; Aluş-Tokat ve Okumuş 2013). Literatür incelendiğinde adölesan annelerin emzirmeye başlama ve sürdürme ile ilişkili problemler yaşadıkları, emzirme öz-yeterlilik düzeylerinin yetişkin annelere kıyasla daha düşük olduğu görülmektedir (Bailey ve ark. 2008; Özsoy 2014; Jeha ve ark. 2015; Küçüköğlü ve Gökçeoğlu 2017).

Dodt ve ark. (2012)'nin postpartum dönemdeki kadınlarla yürütülen çalışmasında emzirme öz-yeterliliği ile anne yaşı arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve adölesan anne yaşının emzirmeyi olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Dennis ve ark. (2011)'nin adölesanlarda emzirme öz-yeterliliğini incelediği bir çalışmada adölesan yaş grubundaki kadınların emzirme öz yeterlilik puanının 56.23 ± 12.27 olduğu ayrıca gebelikleri boyunca emzirmeyi %81-84 oranında düşündükleri ancak doğum sonrasında bu oranın %39-69'a düştüğü saptanmıştır. Bailey ve ark. (2008) tarafından genç anneler (16-24 yaş) ve erişkin anneler (25-40 yaş) ile yapılan bir çalışmada genç annelerin emzirme öz-yeterliliklerinin daha düşük olduğu ve emzirme sürelerinin de daha kısa olduğu tespit edilmiştir.

Özsoy (2014) tarafından adölesan ve yetişkin bireylerde emzirmeye yönelik düşünce ve uygulamaları belirlemek amacıyla ülkemizde yapılan bir çalışmada, adölesanların yetişkin bireylerle karşılaştırıldığında, emzirme öz-yeterlilik puan ortalamasının daha düşük olduğu ve emzirmede olumsuz davranış ve tutumları daha yaygın olarak sergiledikleri saptanmıştır. Küçüköğlü ve Gökçeoğlu'nun (2017) bir çalışmasında ise ileri yaş grubundaki annelerin genç annelere göre emzirme öz-yeterlilik düzeylerinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan çalışmalar ve istatistiksel oranlar incelendiğinde; adölesan annelerde emzirme öz-yeterliliği düzeyinin daha düşük olduğunu destekleyen veriler olduğu gibi adölesan ve yetişkin gruplar arasında anlamlı farklılık olmadığına işaret eden çalışmalar da bulunmaktadır (Bailey ve ark. 2008; Nursan

ve ark. 2014; Küçüköğlü ve Gökçeoğlu 2017; Guimaraes ve ark. 2017; Brandao ve ark. 2018). Guimaraes ve ark. (2017) tarafından Brezilya'da adölesan ve yetişkin annelerde yapılan bir çalışmada emzirme öz-yeterliliği açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Brandao ve ark. (2018)'nin Portekiz'de yaptığı bir çalışmada, Nursan ve ark. (2014)'nin ve Kılıcı ve ark. (2016)'nin ülkemizde yaptığı çalışmalarda anne yaşı ile emzirme öz-yeterliliğinin ilişkili olmadığı tespit edilmiştir.

Bireyler yetişkinlik dönemlerinde sağlığını etkileyebilecek davranışların birçoğunu adölesan dönemde kazanmaktadır (Özsoy 2014). Fiziksel, psikolojik ve sosyal olgunlaşmasını henüz tamamlamamış olan adölesan bireylerin kendisinin ve çocuğunun sağlığını olumlu etkileyebilecek davranışları henüz kazanamamış olmaları emzirme öz-yeterliliklerinin düşük olmasında etken olarak görülebilir.

Bu çalışmada postpartum dönemdeki kadınların LEÖ toplam puanının 8.08 ± 1.86 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Son yıllarda yapılan çalışmalarda postpartum dönemdeki kadınların ortalama Latch puanlarının Razdan ve ark. (2020)'nin çalışmasında 8.26 , Bertini ve ark. (2019)'nin yaptığı bir çalışmada ise sigara içen annelerde 7.00 ± 1.8 sigara içmeyen annelerde 8.45 ± 1.8 olduğu belirlenmiştir. Yurt içinde yapılan çalışmalarda ise bu değerler Örsdemir ve Koç (2019)'un çalışmasında $7,75 \pm 1,95$ ve Kılıcı ve Çoban (2016)'ın çalışmasında ise 6.55 ± 0.86 olduğu saptanmıştır. Çalışmamıza katılan kadınların yüksek düzeyde emzirme başarısına sahip olduğu görülmektedir.

Kadınların LEÖ puan ortalamaları bakımından gruplar arasında anlamlı fark olduğu ve farklılığın adölesan yaş grubu kadınlardan kaynaklandığı, diğer gruplara göre LEÖ puanının adölesan grupta daha düşük (6.42 ± 1.49) olduğu belirlenmiştir. Toplam puanın 10 olduğu düşünüldüğünde ve tüm yaş gruplarında LEÖ puan ortalamasının 8.08 ± 1.86 olduğu dikkate alındığında bu çalışmadaki adölesan yaş grubunun emzirme başarı düzeyinin oldukça düşük olduğunu söylemek mümkündür. Bu durumun çalışmamıza katılan adölesan kadınların büyük çoğunluğunun ilkökul düzeyinde eğitim durumuna sahip olması, sosyo-ekonomik düzeylerinin orta veya kötü düzeyde olması, yaygın olarak çekirdek aile tipi görülmesi dolayısıyla aile desteğinin az olması ile ilişkili emzirme hakkında bilgi,

deneyim eksikliğinden ve emzirme öz-yeterlilik düzeylerinin düşük olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Dinç (2016)'in emzirme başarısı ile ilişkili faktörleri incelediği çalışmasında emzirme başarısının anne yaşına bağlı olarak değiştiği ve 26-30 yaş grubu kadınların Latch puanlarının (7,341±22) genç yaş grubuna (5,00±1,73) kıyasla daha iyi olduğu tespit edilmiştir. Özsoy (2014) tarafından annelerin emzirmelerinin Latch'a göre değerlendirildiği bir çalışmada adölesan annelerin Latch puan ortalamasının (6.48±1.79) erişkin annelerden (8.03±1.50) yaklaşık 1.5 puan daha düşük olduğu ve bu farkın ileri düzeyde anlamlı olduğu saptanmıştır.

Apostolakis- Kylus ve ark. (2013)'nin 19 yaş ve altı 30.402 bin adölesan ve 19 yaş üzeri 257.840 bin yetişkin ile yapılan bir çalışmada ise emzirmeye başlama oranlarının adölesanlarda %44 yetişkinlerde ise %65 olduğu tespit edilmiştir. Holbrook ve ark. (2013)'nin Latin annelerde yaptığı bir çalışmada genç annelerin emzirme başarılarının daha düşük olduğu, emzirmeye engel olan en önemli faktörlerin ise partnerin, sağlık sigortasının ve sosyal desteğin bulunmaması olarak belirlenmiştir. Fleming ve ark. (2013)'nin adölesan gebelikler ve olumsuz etkilerini incelemek amacıyla yaptığı bir çalışmada ise adölesan annelerin yetişkinlere göre doğum öncesi eğitimlere katılımlarının daha düşük, gebelik öncesi emzirme isteklerinin daha az, emzirmeye başlama ve taburculuk sonrası emzirmeyi sürdürme oranlarının daha düşük olduğu saptanmıştır. Literatürde anne yaşının emzirme üzerinde etkisinin önemli olduğunu ve adölesan yaş grubunda emzirme başarısının ve emzirme oranlarının daha düşük olduğunu gösteren çalışmalar bulunması bulgularımızı desteklemektedir (Apostolakis-Kyrus ve ark. 2013; Holbrook ve ark. 2013; Fleming ve ark. 2013; Özsoy 2014; Dinç 2016). Ayrıca Latch puanı başarılı emzirmenin bir göstergesi olduğundan Latch puanı düşük olan annelerin emzirme sonuçlarının iyileştirilmesi için müdahale gerekmektedir (Yenal ve ark. 2013).

Bu çalışmadaki kadınların EÖÖ ve LEÖ korelasyonları yaş gruplarına göre incelendiğinde tüm yaş gruplarında emzirme öz-yeterlilik puanları ile Latch emzirme puanları arasında pozitif yönlü doğrusal bir ilişki olduğu saptanmıştır. Literatür incelendiğinde emzirme öz-yeterliliğinin emzirme başarısını artırdığını gösteren çalışmalar olduğu görülmektedir (Kumar ve ark. 2006; Meedya ve ark 2010; Yenal ve ark 2013; Kılıcı ve

Çoban 2016; Gerçek ve ark. 2017). Gerçek ve ark. (2017)'nin yaş ortalaması 26.32 (18-34) olan postpartum dönemdeki anneler ile yurtiçinde yaptıkları bir çalışmada annelerin Latch emzirme puanları ile emzirme öz-yeterlilik düzeyleri arasında zayıf düzeyde pozitif korelasyon olduğu saptanmıştır. Kılıcı ve Çoban (2016)'in emzirme başarısı ile emzirme öz-yeterlilik algısı ve meme problemleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında annenin emzirme başarısı ve emzirme öz-yeterliliği arasında güçlü pozitif korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Meedya ve ark. (2010) tarafından ilk altı ayda emzirme süresini etkileyen olumlu faktörlerin incelendiği bir çalışmada doğum sonu dönemde annelerin emzirme başarısı ve emzirme öz-yeterliliği arasında pozitif bir ilişki olduğu bildirilmiştir. Kumar ve ark. (2006) bir çalışmasında ise postpartum 6. haftanın sonunda Latch puanları yüksek olan annelerin emzirmeye daha yüksek oranda devam ettiklerini sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaş faktörü bakımından yüksek riskli yaş grubu kadınlarda emzirme öz yeterliliği ile emzirme başarısının değerlendirildiği bu çalışmada kadınların toplam emzirme öz- yeterliliklerinin yeterli düzeyde olduğu ve yüksek düzeyde emzirme başarısına sahip oldukları belirlenmiştir. Adölesan yaş grubu kadınlarda diğer gruplara göre emzirme öz yeterliliğinin ve emzirme başarısının daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tüm yaş gruplarında emzirme öz-yeterlilik puanları ile Latch emzirme puanları arasında pozitif yönlü doğrusal bir ilişki olduğu yani emzirme öz-yeterliliği düzeyindeki artışın emzirme başarısını artırdığı tespit edilmiştir.

Hemşire/Ebeler tarafından verilen emzirme eğitimleri emzirmenin sürdürülmesi ve başarılı bir emzirme için önemli bir etkidir (Uzan ve ark. 2018). Emzirme öz- yeterliliği bir algı olduğundan annelere doğum öncesi ve sonrasında verilen destek ve eğitimlerle annelerin emzirme konusunda kendilerini yeterli hissetmeleri sağlanabilir. Çalışma sonuçlarımızda olduğu gibi adölesan anneler bu dönemde riskli bir grup olmasına rağmen hemşire/ebeler tarafından yeterli destek aldıklarında emzirme öz-yeterlilik ve emzirme başarılarının artabileceği düşünülmektedir. Sonuç olarak, ülkemizde yaş faktörü bakımından yüksek riskli grupta olan kadınlarda emzirme öz-yeterliliği ve emzirme başarısının artırılması için konuyla ilgili daha kapsamlı çalışmaların

yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Aluş-Tokat M, Okumuş H. (2013). Emzirme öz-yeterlilik algısını güçlendirmeye temelli antenatal eğitimin emzirme öz-yeterlilik algısına ve emzirme başarısına etkisi. *HEAD*,10:21-29.
- Amini P, Maroufizadeh S, Omani Samani R, Hamidi O, Sepidarkish M. (2017). Prevalence and determinants of preterm birth in Tehran, Iran: A comparison between logistic regression and decision tree methods. *Osong Public Health Res Perspect*, 8(3): 195-200. doi: 10.24171/j.phrp.2017.8.3.06
- Apostolakis-Kyrus K, Valentine C, DeFranco E. (2013). Factors associated with breastfeeding initiation in adolescent mothers. *J Pediatr*, 163(5): 1489-1494. Doi: 10.1016/j.jpeds.2013.06.027.
- Bailey J, Clark M, Shepherd R. (2008). Duration of breastfeeding in young women: psychological influences. *British Journal of Midwifery*,16(3): 172-178. Doi: 10.12968/bjom.2008.16.3.28688
- Bertini G, Elia S, Lori S, Dani C. (2019). Abnormal neurological soft signs in babies born to smoking mothers were associated with lower breast feeding for first three months. *Acta Paediatr*, 108(7): 1256-1261. doi: 10.1111/apa.14762.
- Brandao S, Mendonça D, Dias CC, Pinto TM, Dennis CL, Figueiredo B. (2018). The Breastfeeding self-efficacy scale-short form: psychometric characteristics in Portuguese pregnant women. *Midwifery*, 66: 49-55. Doi: 10.1016/j.midw.2018.07.014.
- Cohen J. (1988). The analysis of variance. In *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences* (second ed.). Lawrence Erlbaum Associates, 274-87.
- Dennis CL, Faux S. (1999). Development and psychometric testing of the breastfeeding self efficacy scale. *Res Nurs Health*, 22: 399- 409. doi: 10.1002/(sici)1098-240x(199910)22:5<399::aid-nur6>3.0.co;2-4.
- Dinc D. (2016). Postpartum erken dönem emzirme başarısı ve ilişkili faktörler. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: İstanbul Bilim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Dotd RCM, Ximenes LB, Almeida PC, Oriá MOB, Dennis CL.(2012). Psychometric and maternal socio demographic assessment of the breastfeeding self-efficacy scale- short form in a Brazilian sample. *Journal of Nursing Education and Practice*, 2(3): 66-73. Doi: 10.5430/jnep.v2n3p66.
- Fleming N, Ng N, Osborne C et al. (2013). Adolescent pregnancy outcomes in the province of Ontario: A cohort study. *J Obstet Gynaecol Can*, 35: 234-45. doi: 10.1016/S1701-2163(15)30995-6.
- Gerçek E, Sarıkaya Karabudak S, Ardıç Çelik N, Saruhan A. (2017). The relationship between breastfeeding self-efficacy and LATCH scores and affecting factors. *J Clin Nurs*, 26(7-8): 994-1004. doi: 10.1111/jocn.13423.
- Guimaraes CMS, Conde RG, Cremasco de Brito B, Gomes-Sponholz FA, Batista Oriá MO, dos Santos Monteiro JC.(2017). Comparison of breastfeeding self-efficacy between adolescent and adult mothers at a maternity hospital in Ribeirao Preto, Brazil. *Texto Contexto-Enferm*, 26(1): e4100015. Doi: 10.1590/0104-07072017004100015.
- Güner Ö, Koruk F. (2019). Şanlıurfa'da 0-6 aylık bebeklerin sadece anne sütü alma durumları ve etkileyen faktörler. *Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 16(1): 111-116.
- Holbrook KE, White MC, Heyman MB, Wojcicki JM. (2013). Maternal sociodemographic characteristics and the use of the Iowa Infant Attitude Feeding Scale to describe breastfeed ing initiation and duration in a population of urban, Latinamothers: a prospective cohort study. *Int Breastfeed J*, 8(1): 7-10. doi: 10.1186/1746-4358-8-7.
- Irmak N. (2016). Anne sütünün önemi ve ilk 6 ay sadece anne sütü vermeyi etkileyen unsurlar. *Jour Turk Fam Phy*, 07(2): 27-31. Doi: 10.15511/tjtfp.16.02627
- İnce T, Aktaş G, Aktepe N, Aydın A.(2017). Annelerin emzirme öz yeterlilikleri ve emzirme başarılarını etkileyen özelliklerin değerlendirilmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi*, 7(3): 183-190. doi:10.5222/buchd.2017.183
- Jeha D, Usta I, Ghulmiyyah L, Nassar A. (2015). A review of the risks and consequences of adolescent pregnancy. *J Neonatal Perinatal Med*, 8: 1-8. Doi: 10.3233/NPM-15814038
- Jensen D, Wallace S, Kelsay P. (1994). LATCH: A breastfeeding charting system and documentation tool. *J Obstet Gynecol Neonatal Nurs*, 23 (1): 27-32. doi: 10.1111/j.1552-6909.1994.tb01847.x.
- Kılıcı H, Çoban A. (2016). The correlation between breastfeeding success in the early postpartum period and the perception

- of self-efficacy in breastfeeding and breast problems in the late postpartum. *Breastfeed Med*, 11(4):188-195. doi: 10.1089/bfm.2015.0046.
- Kumar SP, Mooney R, Wieser LJ, Havstad S. (2006). The LATCH scoring system and prediction of breastfeeding duration. *J Hum Lact*, 22(4): 391-397. Nursan C, Dilek K, Sevin A. (2014). Breastfeeding self-efficacy of mothers and the affecting factors. *Aquichan*,14: 327-335. Doi: 10.1177/0890334406293161.
- Küçüköğlü S, Gökçeoğlu E. (2017). The relationship between in sufficient milk perception and breastfeeding self-efficacy among Turkish mothers. *Glob Health Promot*, 24: 53-61. doi: 10.1177/1757975916635080.
- Meedya S, Fahy K , Kable A. (2010). That positively influence breastfeeding duration to 6 months: A literature review. *Women Birth*, 23(4): 135-45. doi: 10.1016/j.wombi.2010.02.002.
- Nanishi K, Green J, Taguri M, Jimba M. (2015). Determining a cut off point for cores of the breastfeeding self-efficacy scale short form:secondary data analysis of an intervention studying Japan. *PLoS One*, 10(6): e0129698. Doi: 10.1371/journal.pone.0129698
- Nursan C, Dilek K, Sevin A. (2014). Breastfeeding self-efficacy of mothers and the affecting factors. *Aquichan*, 14: 327-335. Doi: 10.5294/aqui.2014.14.3.5
- Örsdemir Ç, Koç G. (2019). Breastfeeding knowledge and behaviors of postpartum mothers. *SDÜ Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(2): 160-166. Doi: 10.22312/sdusbed.433266.
- Özsoy S. (2014). Adölesan annelerin emzirmeye yönelik düşünce ve uygulamaları. *Florance Nightgale Hemşirelik Dergisi*, 22(2): 84-93
- Razdan R, Callaham S, Saggio R, Chafin M, Carr MM.(2020). Maxillary frenulum in newborns: association with breastfeeding. *Otolaryngol Head Neck Surg*, 162(6):954-958.
- Uzun K, Kolcu, M, Kurap Öcebe D. (2018). Anne sütü ile beslenmede kanıta dayalı uygulamalar. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*, 1(2):29-32.
- Razdan R, Callaham S, Saggio R, Chafin M, Carr MM. (2020). Maxillary frenulum in newborns: association with breastfeeding. *Otolaryngol Head Neck Surg*, 162(6):954-958. Doi: 10.1177/0194599820913605.
- Sönmez T, Özkan H. (2019). Place of breastfeeding chair in breastfeeding success. *The Journal of Health Sciences and Professions*, 6: 412-418. Doi: 10.17681/hsp.451147
- Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA), (2018). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye Erişim adresi: <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/Erişim> tarihi:23.04.2020
- Wambach K, Cohen S. (2009). Breastfeeding experiences of urban adolescent mothers. *J Pediatr Nurs*, 24(4): 244-254. doi: 10.1016/j.pedn.2008.03.002.
- World Health Organization.(2003). *Global Strategy for Infant and Young Child Feeding*. Geneva: World Health Organization,
- Yanikkerem E, Ay S, Göker A. (2014). Primipar ve multipar gebelerin emzirme tutumu ve yaşadıkları endişeler. *Van Tıp Dergisi*, 21(1): 6-16
- Yenal K, Aluş Tokat M, Durgun Ozan Y, Çeçe Ö, Bakılan Abalın F. (2013). Annelerin emzirme öz-yeterlilik algıları ile emzirme başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *HEAD*, 10: 14-19
- Yenal K, Okumuş H. (2003). LATCH emzirme tanılama aracının güvenilirliğini inceleyen bir çalışma. *HEAD*, 5(1): 38-44.